(मुख: शेतमजूर हा देखील शेतकरी व्याख्येत (क.६३) मोडतो म्हणून त्याने खरेदी केले जमीनीस क. ६३ च्या पुर्वपरवानगीची आवश्यकता नाही.

वि. बा.कुलकर्णी, पदनिर्देशित सदस्य, महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण, पुणे खंडपीठ, पुणे यांचेसमोरील कामकाज

९४

Revision Application No.P/V/5/2017

Kalam 63 Page no 135

गणपत सिताराम वर्तले तर्फे कु.मु. कृष्णा महादेव खैरे,

रा.स.नं.१०, लक्ष्मीनिवास, उन्नतीनगर, निलमंगल कार्यालयामागे, हडपसर, पुणे ४११०२८

---अर्जदार

विरुध्द

१) तहसिलदार, हवेली, जि.पुणे
२) उपविभागीय अधिकारी, हवेली उपविभाग, पुणे
३) बबुशा हरी गाडे, रा.राधाकृष्ण निवास, विजय वेअर हौ.,वाघोली, गाडे वस्ती, ता.हवेली, जि.पुणे
४) महाराष्ट्र शासन तर्फे जिल्हाधिकारी, पुणे

---जाबदेणार

मुंबई कुळ वहिवाट व शेतजमीन अधिनियम १९४८ चे कलम ७६ नुसार रिव्हिजन अर्ज.

नि का ल प त्र

१) प्रस्तुतचा पुर्ननिरिक्षण याचिका उपविभागीय अधिकारी, हवेली उपविभाग, पुणे यांनी त्यांचे समोरील टेनन्सी अपील क्र.३७/२०१३ मध्ये पारित केलेला दि.२७/३/२०१७ रोजीच्या निर्णयाने व्यथीत होवून अर्जदार यांनी ही पुर्ननिरिक्षण याचिका कुळ कायदा कलम ७६ अन्वये दाखल केली आहे. ज्यातील महत्वाचे कथन खालीलप्रमाणे-

२) मौजे वाघोली, ता.हवेली, जि.पुणे येथील जमीन गट नंबर ५२४, क्षेत्र ० हे. ८३ आर पैकी ० हे. ०५ आर ही शेतजमीन जाबदेणार क्र.३ बबुशा हरी गाडे यांचे मालकीची होती. ती त्यांनी अर्जदार गणपत सिताराम वर्तले यांना दि.२२/३/१९८२ रोजीचे नोंदणीकृत खरेदीखताआधारे विक्री केली. सदरच्या खरेदीखताचे आधारे फेरफार क्र.१००७ मंजूर करण्यात आला. तदनंतर प्रकरण अपर तहसिलदार तथा शेतजमीन न्यायाधिकरण क्र.३, हवेली, जि.पुणे यांनी स्वतःच्या अधिकार क्षेत्रात पुर्ननिरिक्षणाचा अधिकार वापरून प्रकरण क्र.TNC/Case/84C/Wagholi/98/85 ने चौकशी सुरु केली. कारण अर्जदार गणपत वर्तले यांचे हक्कातील खरेदीखत हे ते शेतकरी किंवा शेतमजूर नाहीत आणि तरी सुध्दा हस्तांतरणाचा व्यवहार पूर्व परवानगी शिवाय करण्यात आला, जो कुळ कायदा कलम ६३ अन्वये बेकायदेशिर ठरतो व त्या अनुषंगाने आदेश पारित करून मामलतदार यांनी विवादीत मिळकत सरकार जमा करण्याचा दि.१०/१०/१९८५ रोजी आदेश पारित केला. त्या निर्णयाचे विरूध्द अर्जदार यांनी अपील न्यायाधिकरण तथा उपविभागीय अधिकारी, हवेली उपविभाग, पुणे यांचेकडे टेनन्सी अपील क्र.३७/२०१३ दाखल केले. अपील न्यायाधिकरणाने दि.२७/३/२०१७ रोजीच्या आदेशानुसार सदरचे अपील नामंजूर केले. तोच आदेश या पुर्ननिरिक्षण अर्जाच्या चौकशीचा भाग आहे.

३) या प्रकरणात आव्हानित आदेशाचे विरूध्द पुनर्निरिक्षण याचिका दाखल करण्यासाठी झालेला उशिर माफ करणेचा अर्ज दाखल केला होता. त्यावेळी व तदनंतर उशिर माफीचा आदेश झाल्यानंतर या याचिकेच्या चौकशीचे दरम्यान जाबदेणार यांना आदेशिका पाठवून देखील कोणीही हजर झाले नाही. किंबहुना शासनाच्या प्रतिनिधींनी शासनाची बाजू मांडणे आवश्यक समजले नाही. त्यामुळे उपलब्ध अभिलेखाचा विचार करून प्रकरण अंतिम युक्तीवादासाठी निश्चित केले. त्यात याचिकाकर्ते यांचे विधिज्ञ श्री.व्ही.एन.खासनीस यांनी खालील दोन मुद्दे मांडले.

अ) मामलतदार यांनी पुनर्निरिक्षणाच्या अधिकाराचा वापर हा योग्य वेळेस केलेला नाही आणि मुदत बाह्य वेळेत अधिकाराचा वापर करून दिलेला निर्णय बेकायदेशिर आहे ज्यासाठी त्यांनी मा.सर्वोच न्यायालय यांचे मोहंमद कवी मोहंमद अमीन विरूध्द फातिमाबाई इब्राहिम [1996 DGLS (Soft) 1265] [(1997) 6 SCC 71] या पूर्व न्यायनिर्णयाच्या प्रकरणाचा आधार घेतला.

ब) पुनर्निरिक्षण याचिकेच्या चौकशीचे दरम्यान याचिकाकर्ते यांनी श्री.शिवाजी राघू नलावडे यांचे दि.२७/५/२०१९ रोजीचे शपथपत्र दिलेले आहे. तसेच शपथ पत्र देणाऱ्यांच्या मालकीच नांवे शेतजमिनीबाबत मौजे निगडे, येथील स.नं. ६ /२ चा ७/१२ उतारा हजर केला.

४) खालच्या उभय न्यायाधिकरणाने पारित केलेले आदेश व याचिकाकर्ते यांचे विधिज्ञ श्री.खासनीस यांनी मांडलेला युक्तीवाद विचारात घेता माझे विचारार्थ खालील मुद्दे उपस्थित होतात. उपस्थित मुद्दे व त्यावरील माझे सकारण निष्कर्ष खालीलप्रमाणे-

क्र.	मुद्दा	:	निष्कर्ष
१)	खालील न्यायाधिकरणाने पारित केलेले आव्हानित आदेश कायदेशिर व योग्य आहेत काय ?	:	नकारार्थी
२)	नसेल तर त्या आदेशात या न्यायाधिकरणाकडून कितपत हस्तक्षेप होणे आवश्यक आहे ?	:	होय. अंतिम आदेशाप्रमाणे

<u>मुद्दा क्रमांक १ व २</u>

५) मामलतदार यांनी दि.१०/१०/१९८५ रोजी दिलेल्या निर्णयाचे अवलोकन केले असता, अधोरेखीत होते की त्यांनी प्रस्तावित प्रकरण स्वतःचे अधिकारात चौकशीसाठी सन १९८५ साली सुरु केले. विवादीत हस्तांतरण हे दि.२२/३/१९८२ रोजीचे असून देखील विहित कालावधीत आपल्या अधिकाराचा वापर त्यांनी केलेला नाही असे दिसून येते. कारण अशाप्रकारे कुळ कायदा कलम ८४क अन्वये प्राप्त अधिकाराचा वापर करीत असतांना तो योग्य कालमर्यादेत होणे आवश्यक होते. यांसाठी मा.सर्वोच न्यायालय यांचे मोहंमद कवी मोहंमद अमीन विरूध्द फातिमाबाई इब्राहिम [1996 DGLS (Soft) 1265] [(1997) 6 SCC 71] या पूर्व न्यायनिर्णयाने अधोरेखीत केल्याप्रमाणे अशा अधिकाराचा वापर ९ महिन्यानंतर केला असेल तरी सुध्दा तो योग्य मुदतीत केलेला नाही असे अधोरेखीत केले आहे. यां प्रकरणात तर जवळजवळ तीन वर्ष उशिर झालेला आहे. म्हणजे मुदतीतच्या मुद्यावर मामलतदार यांनी केलेल्या अधिकाराचा वापर कायदेशिर ठरत नाही.

६) दूसरा महत्वाचा मुद्दा असा की, कुळ कायदा कलम ६३ अन्वये बिगर शेतकरी यांना शेतजमिनीचे हस्तांतरण होत असेल तर पूर्व परवानगीची आवश्यक आहे. कायद्यामध्ये "शेतकरी व शेतमजूर" या शब्दाची व्याख्या देत असतांना शेतमजूराचा समावेश केलेला आहे. विवादीत शेतजमीन खरेदी करीत असतांना अर्जदार हे श्री.शिवाजी नलावडे यांचे शेतात शेतमजूर म्हणून काम करीत होते या बाबत शपथपत्र स्वरूपाचा पुरावा या न्यायाधिकरणासमोर जरी दिला असला तरी तो जाबदेणार यांच्या निष्क्रीयतेमुळे विना आव्हानित राहिलेला आहे. म्हणून त्या शपथपत्रातील कथन पूर्ण सत्य मानन्यात कायद्याची आडकाठी दिसत नाही. थोडक्यात विवादीत हस्तांरणाचा व्यवहार झाला त्यावेळी अर्जदार / शेतजमीन खरेदीदार हे शेतकरी जरी नसले तरी ते शेतमजूर होते हे सिध्द होते. या वस्तुनिष्ठ मुद्यावर देखील मामलतदार यांनी पारति केलेला आदेश कायदेशिर ठरत नाही. अशा परिस्थतीत अपील न्यायाधिकरणाने आपल्या अधिकाराचा वापर करीत असतांना मुदतीतच्या कायद्याचा विचार केलेला नाही किंवा अर्जदाराच्या status बाबत स्वतंत्र चौकशी केली नाही. जी या न्यायाधिंकरणासमोर विना आव्हानित राहिलेली आहे. थोडक्यात खालील उभय न्यायाधिकरणाने दिलेले न्यायनिर्णय वस्तुनिष्ठ व कायदेशिर अशा दोन्ही ही मुद्यावर टिकत नाही. म्हणून मी मुद्दा क्रमांक १ चे उत्तर "नकारार्थी" तर मुद्दा क्रमांक-२ चे उत्तर "अंतिम आदेशाप्रमाणे" असे नोंदवून मी खालीलप्रमाणे आदेश देतो.

आ दे श

१) पुर्नर्निरिक्षण याचिका मंजूर करण्यात येत आहे.

२) आव्हानित करण्यात आलेले अपील न्यायाधिकरण तथा उपविभागीय अधिकारी, हवेली उपविभाग, पुणे यांचेकडील टेनन्सी अपील क्र.३७/२०१३ मध्ये पारित केलेला दि.२७/३/२०१७ रोजीचा आदेश **तसेच** तालुका न्यायाधिकरण तथा अपर तहसिलदार तथा शेतजमीन न्यायाधिकरण क्र.३, हवेली, जि.पुणे यांचेकडील टेनन्सी प्रकरण क्र.TNC/Case/84C/Wagholi/98/85 मध्ये पारित करण्यात आलेला दि.१७/१०/१९८५ रोजीचे आदेश असे दोन्ही आदेश रद्द करण्यात येत आहे.

३) उभय न्यायाधिकरणाचे अभिलेख तात्काळ परत पाठवा.

४) आंदेशाची समज उभय पक्षकार व खालील उभय न्यायाधिकरणांस कळवा.